लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, निरीक्षण उपसमूहको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी पदको खुल्ला र आन्तरिक प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम
द्वितीय पत्र :- निरीक्षण सम्बन्धी विषय

खण्ड (क) - ३० अंक

१. निरीक्षणको अवधारणा १०%

- १.१ निरीक्षणको अर्थ, परिभाषा र उद्देश्य
- १.२ विद्यालय निरीक्षणको महत्व र कार्यहरु
- १.३ आधुनिक निरीक्षणको सिद्धान्त र अवधारणहरु
- १.४ निरीक्षणको प्रकारहरु - (General Supervision -Corrective, Creative Inspirational and Authoritative) - उपचारात्मक (Clinical), निरीक्षणको अवधारणा (Concept) र चक्र (Cycle)

२. विद्यालय निरीक्षणको प्रक्रिया (Process of School Supervision) १०%

- २.१ विद्यालय निरीक्षणको लागि योजना, कक्षा अवलोकन, तथा निर्देशन
- २.२ निरीक्षणका प्रविधिहरु, संचार र छलफलका तरिकाहरु
- २.३ निरीक्षण कार्य मानवीय आन्तरिक क्षमता प्रस्फुटन (Releasing) का रुपमा

३. निरीक्षकको कार्य तथा गुणहरु १०%

- ३.१ व्यक्तिगत गुण, पेशागत गुण र सामाजिक मनोवैज्ञानिक गुण
- ३.२ निरीक्षण कार्य - नेतृत्व प्रदन, निरीक्षण कार्यक्रम निर्माण , कार्यशाला र सम्मेलनको आयोजना र कार्यान्वयन
- ३.३ कक्षा अवलोकनको रणनीति, अवलोकन फारम, साधन र प्रविधिको निर्माण र प्रयोग
- ३.४ कक्षा कोठा भित्रको अन्तरक्रियाको अवधारण, फाइदा र सही प्रयोग
- ३.५ शिक्षण-सिकाइका योजनाहरु
- ३.६ अनौपचारिक तथा विशेष शिक्षाका कक्षाहरुको निरीक्षण

खण्ड (ख) - २० अंक

४. नेपालमा शैक्षिक निरीक्षण १०%

- ४.१ नेपालमा शैक्षिक निरीक्षणको इतिहास
- ४.२ २००७ भन्दा पहिलेको निरीक्षण प्रणाली
- ४.३ २००७ पछि विकसित भएका निरीक्षण प्रविधि
- ४.४ २०२८ पछि हालसम्म विकसित निरीक्षण प्रणाली
- ४.५ नेपालमा निरीक्षणको व्यवहारिक नमूनाहरु (Project and Non Project Model)
- ४.६ नेपालमा निरीक्षणको हाँकहरु (Challenges) :- Problems and issues related to professional training, Management, implementation, finance and facilities, Specialist vs. Generalist approach, Administrative vs. Institutional supervision, Problems and issues related to program development, implementation, feedback and program improvement.
- ४.७ शैक्षिक निरीक्षणमा (सम्बद्ध) पक्षहरु (जि.शि.का., श्रोत केन्द्र, शिक्षक अभिभावक संघ विद्यालय व्यवस्थापन समिति) को उत्तरदायित्व (जिम्मेवारी)

१०. शिक्षा विकासका लागि भएका प्रयासहरु र कानूनी व्यवस्था १०%

- १०.१ राणा शासन कालमा भएका प्रयासहरु
- १०.२ राणा शासन पछि विकसित शैक्षिक अवस्थाहरु
- १०.३ शिक्षा सम्बन्धी हालसम्मका प्रतिवेदनहरु
- १०.४ राष्ट्रिय शिक्षा योजना, २०२८
- १०.५ चालु पंच वर्षीय योजना सहित आवधिक शिक्षा विकास योजनाहरु
- १०.६ नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ मा शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था
- १०.७ शिक्षा ऐन, २०२८
- १०.८ शिक्षा नियमावली, २०५९
- १०.९ स्थानीय स्वायत्त शासन सम्बन्धी ऐन, २०५५ तथा नियमावली, २०५६

लोक सेवा आयोग

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, निरीक्षण उपसमूहको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी पदको खुल्ला र आन्तरिक प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम
खण्ड (ग) - ३० अंक

५. कक्षा कोठा व्यवस्थापन १०%

- ५.१ अवधारण, महत्व, उद्देश्यसंग सम्बन्ध र कार्य क्षेत्र
- ५.२ व्यवस्थापनको वार्षिक कार्य योजना निर्माण र प्रयोग
- ५.३ मनोवैज्ञानिक वातावरणको व्यवस्थापन
- ५.४ शिक्षण सिकाईको व्यवस्थापन
- ५.५ Assessment, Record Keeping and Reporting को व्यवस्थापन

६. शैक्षिक व्यवस्थापन १०%

- ६.१ शैक्षिक व्यवस्थापनको अवधारणा, महत्व, क्षेत्र प्रशासन र व्यवस्थापन
- ६.२ प्रशासनिक व्यवस्थापन र शैक्षिक व्यवस्थापन- विद्यालयसंग सम्बन्धित पक्षहरु तथा कार्यहरुको व्यवस्थापन, (Time, Stress, Crisis, Human Resource and School Budget)

७. शिक्षाको साङ्गठनिक व्यवस्थापन १०%

- ७.१ शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय
- ७.२ शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय अर्न्तगतका विभागस्तरीय कार्यालयहरु
- ७.३ स्वसाशित संस्थाहरु (उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्, प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा परिषद्, विश्वविद्यालयहरु, विश्वविद्यालय अनुदान आयोग)
- ७.४ जिल्लास्तरीय व्यवस्थापन
- ७.५ गाउँ विकास स्तरीय व्यवस्थापन
- ७.६ विद्यालय स्तरीय व्यवस्थापन

खण्ड (घ) - २० अंक

८. शैक्षिक प्रशासन १०%

- ८.१ देहायका निकायहरुको कर्तव्य तथा उत्तरदायित्व :
  - ८.१.१ शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय
  - ८.१.२ शिक्षा विभाग
  - ८.१.३ परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय
  - ८.१.४ क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालय
  - ८.१.५ पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
  - ८.१.६ शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र
  - ८.१.७ अनौपचारिक शिक्षा केन्द्र
  - ८.१.८ शिक्षक सेवा आयोग
  - ८.१.९ विद्यालय शिक्षक किताबखाना
  - ८.१.१० जिल्ला शिक्षा समिति
  - ८.१.११ जिल्ला शिक्षा कार्यालय
  - ८.१.१२ विद्यालय निरीक्षण
  - ८.१.१३ प्राधानाध्यापक
  - ८.१.१४ शैक्षिक प्रशासनको ऐतिहासिक विकासक्रम

९. शैक्षिक योजना १०%

- ९.१ शैक्षिक योजनको अवधारण -अर्थ र उद्देश्य, शैक्षिक योजनामा आर्थिक, सामाजिक तथा राजनैतिक, समझदारी (Considerations), योजना निर्माणमा वैकल्पिक पँहुच, शिक्षा योजना देश विकास तथा शैक्षिक सुधारको लागि
- ९.२ शैक्षिक योजना निर्माणका प्रक्रियाहरु - (आवश्यकताको पहिचान, उद्देश्य निर्माण, नीति निर्माण, प्राथमिकता निर्धारण, संभाव्यता अध्ययन र शिक्षा योजना निर्माण)
- ९.३ शिक्षा योजना निर्माण, कार्यान्वयन, मूल्यांकन र सुधार
- ९.४ शैक्षिक विकेन्द्रिकरण (अवधारण, प्रकार , हालको अवस्था समस्या र चुनौतीहरु)

लोक सेवा आयोग

लोक सेवा आयोग

नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, निरीक्षण उपसमूहको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी पदको खुल्ला र आन्तरिक प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्रको एकाईहरुको प्रश्नसंख्या निम्नानुसार हुनेछ

द्वितीय पत्रका खण्ड	A			B		C			D	
द्वितीय पत्रका एकाई	1	2	3	4	10	5	6	7	8	9
प्रश्न संख्या	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

विषयगत नमूना प्रश्नहरु (Sample questions)

१. निरीक्षणको परम्परागत र आधुनिक अवधारणाबीच अन्तर स्पष्ट पार्दै विद्यालय निरीक्षणमा सुपरिवेक्षणको भूमिका स्पष्ट पार्नुहोस् । ४+६

२. विद्यालयमा व्यवस्थित सुपरिवेक्षण गर्नको लागि सुपरिवेक्षकको हैसियतले तपाई कुन प्रक्रिया अवलम्बन गर्नुहुन्छ ? बयान गर्नुहोस् । १०

३. "एक असल निरीक्षकमा व्यक्तिगत गुण र पेशागत गुणको साथै उपयुक्त सामाजिक-मनोवैज्ञानिक गुणको पनि अनिवार्यरुपमा आवश्यकता पर्दछ ।" यस भनाइको पुष्टि गर्नुहोस । १०

४. नेपालमा निरीक्षण प्रणालीका प्रमुख हाँकहरु के के हुन् । यी मध्ये तपाईले कुन हाँकलाई महत्वपूर्ण ठान्नुहुन्छ र किन ? यस हाँक सम्बन्धमा सविस्तार चर्चा गर्नुहोस् । २+३+५

५. कक्षा कोठाको व्यवस्थापनको अवधारणा तथा महत्वको चर्चा गर्दै यस अन्तर्गत गर्नुपर्ने कार्यहरुबारे बयान गर्नुहोस् । २+३+५

६. शैक्षिक व्यवस्थापनको अवधारणा स्पष्ट पार्दै शैक्षिक व्यवस्थापन अन्तर्गत गर्नुपर्ने कार्यहरुबारे चर्चा गर्नुहोस्। ३+७

७. जिल्लास्तरीय विद्यालय व्यवस्थापनमा जिल्ला शिक्षा समितिको भूमिकाबारे बिबेचना गर्नुहोस् । १०

८. पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले विद्यालयस्तरीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्न अपनाउने प्रक्रियाको सविस्तार परिचय दिनुहोस् । १०

९. नेपालमा शैक्षिक विकेन्द्रीकरणका समस्याहरुको चर्चा गर्दै यी समस्याहरुलाई समाधान गर्नको लागि अवलम्वन गर्नपर्ने उपायहरुबारे चर्चा गर्नुहोस् । ४+६

१०. विद्यालय निरीक्षण प्रणालीलाई सुदृढ पार्न जिल्ला शिक्षा अधिकारी र निरीक्षकले खेल्नुपर्ने भूमिकाबारे बयान गर्नुहोसु । ४+६